

۱۹۹۹ نشریه و مطبوعه در دهه هفتاد «محاكمه شده‌اند» از روزنامه‌های پرتیراژ و پرتعداد سال ۱۹۹۹ گرفته تا فصلنامه‌ها و هفته‌نامه‌های کم‌شمارگان استان و محلی. در این میان برخی از رسانه‌های نوشتاری چندین بار روانه دادگاه‌های مطبوعات شده‌اند. نخستین نشریه‌ای که در این دهه محاكمه شد «روزنامه خراسان» بود که «ابوالفضل موسویان» مدیر مسئول آن را به ۵ اتهام روانه دادگاه ویژه روحانیت کرد. آخرین آن نیز نشریه «راهیان فیضیه» با مدیریت مسئولی «محمد دادستان» بود. تمامی اسناد و پرونده‌های مطبوعاتی ایران در سال‌های دهه هفتاد به تازگی در قالب کتابی سه جلدی توسط «عذرا فراهانی» گردآوری و تدوین شده است. این مجموعه هزار و ششصد صفحه‌ای در بردارنده اسنادی از ۲۸۰ محاكمه مطبوعاتی طی آن سال‌ها است که در ۱۵۰ مورد علاوه بر شرح محاكمه متن کامل آرای صادر شده نیز درج شده است. این متون مربوط به دادگاه‌های رسیدگی‌کننده به پرونده‌های مطبوعاتی اعم از بدوی، تجدیدنظر استان، دیوان عالی کشور و دیوان عدالت است. اما در بقیه موارد متن آرا در کتاب نیامده که نویسنده مجموعه علت آن را عدم دسترسی به اصل آرا بیان کرده است. با این حال فراهانی تلاش کرده است که فحوای نظرات هیات منصفه و آرای صادره از دادگاه‌ها را به نقل از نشریات معتبر نقل کند. همچنین در مورد برخی از پرونده‌های مطرح شده در سال‌های ۱۳۷۰ و ۱۳۷۱ که موضوع شکایت از آنها حائز اهمیت بوده است تمامی اسناد و مدارک پرونده اعم از متن شکایت شاکی یا شاکیان،

●
عدرا فرحانی

دفاعیات متهم، گزارش جلسه دادگاه، نظر هیات منصفه، آرای صادره دادگاه بدوی، تجدیدنظر و دیوان عالی کشور و واکنش‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و اطلاعیه‌های دادگستری در خصوص موضوع آورده شده است. نویسنده در مقدمه کتاب از چگونگی نحوه تهیه و تدوین این کتاب می‌نویسد: «در یکی از روزهای سال ۷۷ که به عنوان خبرنگار روزنامه سلام در جلسه محاکمه مدیر مسئول نشریه خانه شرکت کرده بودم جرقه این کار در ذهنم زده شد که تدوین مجموعه‌ای از شرح محاکمات مطبوعاتی در سال‌های اخیر نه تنها می‌تواند به عنوان منبعی از وقایع قضایی - مطبوعاتی ایران مورد استفاده همگان قرار گیرد، بلکه عملکرد دستگاه قضایی و جامعه مطبوعاتی کشور در این برهه از زمان را نیز به داوری عموم خواهد گذاشت تا هم جامعه مطبوعاتی و هم دستگاه قضایی از نقد و تحلیل اهل نظر بی‌بهره نماند. مضاف بر اینکه تعطیلی روزنامه سلام و تعداد دیگری از نشریات کشور از سوی دستگاه قضایی در سال‌های بعد سبب شد تا عزم پیشین در راستای تحقق آن مهم را استوارتر کرده، ظرف مدت پنج سال با فعالیت مستمر و تحمل دشواری‌های بسیار تدوین مجموعه حاضر را به انجام برسانم.» دهه هفتاد برای مطبوعات با دادگاه روزنامه خراسان آغاز شد. حجت الاسلام ابوالفضل موسویان مدیر مسئول روزنامه خراسان در سال ۱۳۷۰ به دلیل انتشار مقاله «آفتاب آمد دلیل آفتاب» و موارد اتهامی چون تشویش اذهان عمومی، القای شبهه نسبت به بیانات مقام معظم رهبری، درج مطالب

غیرعلنی دادسرا و دادگاه در پرونده مهدی هاشمی، تخلف از ماده ۳۱ قانون مطبوعات محاکمه و به ۲۰ ضربه شلاق، یک سال حبس (سه سال تعلیق) و اقامت اجباری در قم محکوم شد. مدیر مسئول راهیان فیضیه نیز به اتهام توهین به رئیس جمهوری و توهین به یکی از وزرا در دادگستری قم تحت محاکمه قرار گرفت و به چهار ماه حبس و تعلیق مجازات به مدت دو سال، الزام به تغییر نام نشریه محکوم شد. البته چندی بعد دادگاه تجدیدنظر استان «محمد دادستان» مدیر مسئول نشریه راهیان فیضیه را از موارد اتهامی تبرئه کرد. مبنای این کتاب سه جلدی و ترتیب قرار گرفتن مطالب آن براساس تاریخ تشکیل پرونده قضایی، احضار، توقیف و یا تعطیلی نشریات است لذا بسیاری از نشریاتی که حتی تا آخرین روز سال ۷۹ به محاق توقیف رفتند را شامل می‌شود. البته بسیاری از نشریات توقیف شده در سال ۱۳۷۹ چند سال بعد به دادگاه رفته و تحت رسیدگی قرار گرفته‌اند که این موارد نیز در کتاب موجود است. آخرین اطلاعاتی که به این مجموعه اضافه شده است، اخبار مربوط به قرار موقوفی تعقیب چند مدیر مسئول است که دادگاه در ۸۴/۵/۱۵ با توجه به مواد قانونی «استناد شمول مرور زمان» آرا را صادر کرده است. نشریاتی چون هویت خویش، پنجشنبه‌ها، کار و کارگر، جبهه، مبین، هم میهن و همشهری مشمول این ماده قانونی شده‌اند. به طور مثال شعبه ۱۰۸۳ دادگاه عمومی تهران در رای پرونده هویت خویش آورده است: «در خصوص شکایت آقای شهیدی مودب معاون وقت امور مطبوعاتی و فرهنگی وزارت ارشاد اسلامی و همچنین شکایت دانشگاه آزاد اسلامی علیه آقای حسین کاشانی مدیر مسئول نشریه لغو مجوز شده هویت خویش دایر بر نشر اکاذیب به قصد تشویش اذهان عمومی و ایراد توهین و افترا صرف نظر از صحت و سقم شکایات مطروحه با عنایت به اینکه از تاریخ اولین اقدام تعقیبی تا انقضای مواعد مذکور در ماده ۱۷۳ قانون آئین دادرسی کیفری پرونده منتهی به صدور حکم نشده است لذا موضوع را مشمول مرور زمان در امر کیفری دانسته و مستنداً به بند ششم ماده شش قانون مارالذکر قرار موقوفی تعقیب صادر و اعلام می‌نماید. رای صادره حضوری و ظرف مدت بیست روز از تاریخ ابلاغ قابل اعتراض در محاکم تجدیدنظر استان تهران است.» براساس آمارهای موجود در این کتاب در سال ۱۳۷۹ بیش از ۸۶ پرونده مطبوعاتی تشکیل شده است. نشریاتی چون آریا، آوا، بهار، صبح امروز، آفتاب امروز، جبهه، مشارکت، اخبار اقتصاد، گوناگون، دانستنی‌ها، عصر آزادگان، جامعه مدنی، پیام هاجر، ایران فردا، دوران امروز، مبین، فتح، هم میهن، پیام آزادی، گزارش، بامداد نو، روزدرآ، آوای اردبیل و... توقیف شده و پس از ارجاع به دادگاه برخی از آنها تحت رسیدگی قرار گرفته و منجر به صدور حکم شده‌اند و البته پرونده تعدادی از این نشریات هنوز مفتوح است و هیچ تصمیمی در مورد آنها اخذ نشده است. در سال ۱۳۷۸ بیش از ۴۰ پرونده مطبوعاتی تشکیل

شده است و نشریاتی چون سلام، خرداد، آریا، امانت ارومیه، نشاط، شبکه، شلمچه، تهران تایمز، آینه جنوب و... در این سال راهی دادگاه شدند. در سال‌های ۱۳۷۶ الی ۱۳۷۷ نیز بیش از ۶۰ پرونده مطبوعاتی تشکیل شد. مدیران مسئول نشریاتی چون پیام سمنان، آفتابگردان، ایران فردا، فکور، اخبار، مبین، راه نو، توس، جامعه مدنی، جامعه، خانه، آدینه و... محاکمه و اکثر آنها به پرداخت جریمه نقدی، حبس، محرومیت از مدیر مسئولی و لغو امتیاز نشریه محکوم شدند. در سال‌های ۱۳۷۰ الی ۱۳۷۵ بیش از ۷۹ پرونده تحت رسیدگی قرار گرفته است. نشریاتی چون خراسان، گردون، فاراد، ابرار، پیام دانشجو، کیهان هوایی، جهان اسلام، کادح، بهمن، گل آقا، کیان، نیستان، توس و... طی این پنج سال به دادگاه رفتند. البته تعداد کثیری از این پرونده‌ها توسط قضاتی چون محمد سعید، قاضی رشیدی، حجت الاسلام قدیانی، قاضی اشراق، قاضی حسن سیفی، واعظی و حجت الاسلام نوربخش مورد محاکمه قرار گرفته‌اند و تعداد کمی نیز مورد رسیدگی قرار گرفته است. از مهم‌ترین موارد اتهامی در این پرونده‌ها می‌توان به نشر اکاذیب به قصد تشویش اذهان عمومی، توهین، افتراء، تبلیغ علیه نظام جمهوری اسلامی، توهین به مسئولان نظام، توهین به مقدسات، انتشار اسناد محرمانه، درج تیتراهای جنجالی و تصاویر هنرپیشگان رژیم گذشته اشاره کرد. بسیاری از شکات این ۲۸۰ پرونده مطبوعاتی شکات دولتی چون مدعی العموم، نیروی انتظامی، وزارتخانه‌ها، دانشگاه‌ها، صدا و سیما، بسیج و... هستند و در تعداد بسیار کمی از این پرونده‌ها اشخاص حقیقی نیز از مدیران مسئول اعلام شکایت کرده‌اند. به زودی جلد چهارم این کتاب که شامل پرونده‌های مطبوعاتی سال ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۳ است به چاپ خواهد رسید.